

โครงการป้องกันตาบอดในจังหวัดสมุทรสงคราม

บุญเต็ม ดิลกวิลาส

คำจำกัดความ

ตาบอด เป็นคำที่มีความหมายครอบคลุมเรื่องการสูญเสียความสามารถในการดู
คือไม่เห็นเลยหรือเห็นกลางๆ แต่ไม่สามารถประกอบกิจการอาชีพได้ ต้องได้รับความช่วยเหลือ
เหลือจากผู้อื่น

บทนำ (Introduction)

การป้องกันโรคตาบอดเป็นการรวบรวม
ความรู้และประสบการณ์เอามาเรียบเรียงเพื่อ
ใช้เป็นคู่มือผู้ที่สนใจในการป้องกันตาบอดปฏิบัติ
เป็นแบบฉบับ เพราะตามสถิติคนตาบอดของ
ประเทศไทยมีประมาณ 150,000-200,000
คน ซึ่งเท่ากับ 0.3 เปอร์เซ็นต์ นับว่าเป็น
สถิติค่อนข้างสูงซึ่ง สาเหตุส่วนใหญ่สามารถ
ป้องกันได้ การสูญเสียสมรรถภาพทางตาเป็น
การพิการที่ยิ่งใหญ่ของมนุษย์ทำให้เกิดความ
ทุกข์ยาก ทรมาน ทั้งทางร่างกายและจิตใจ
เป็นการสูญเสียเศรษฐกิจของชาติอย่างใหญ่
หลวงเป็นภาระของครอบครัวและสังคมอย่าง
มาก ทางองค์การอนามัยโลกและ SasaKawa
Memorial Health Foundation ของประ-
เทศญี่ปุ่นก็ได้ให้ความสนับสนุนในโครงการ

การป้องกันตาบอด ของกระทรวงสาธารณสุข
มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2521

ในส่วนกลางคือ ก.ท.ม. ก็ได้ให้การรักษา
และป้องกันโรคตาบอดอยู่ทุกโรงพยาบาลแต่ใน
ส่วนภูมิภาคการดำเนินการป้องกันโรคตาบอด
นี้ยังทำไม่แพร่หลาย ทั้งนี้เนื่องจากขาดแพทย์
ผู้เชี่ยวชาญทางตาและบุคคลากร กำลังเครื่องมือ
และเงินที่ช่วยอุดหนุนโครงการตามสมควร
ซึ่งจะทำให้โครงการป้องกันโรคตาบอดมีขอบ
เขตขยายออกกว้างขวางทั่วประเทศไทย

นอกจากนี้ ยังเป็นการเน้นถึงความสามารถ
ของบุคคลากรทางแพทย์ในส่วนภูมิภาค ซึ่งทำ
งานในแผนกทางศัลยกรรมก็สามารถดำเนิน
โครงการป้องกันโรคตาบอดให้ได้รับความสำ-
เร็จเป็นอย่างดีได้ โดยอาศัยผู้เชี่ยวชาญทาง
ตาของส่วนกลางมาช่วยเหลือแนะนำ และให้

ความรู้เป็นครั้งแรกในชั่วระยะหนึ่งเท่านั้น

จังหวัดสมุทรสงครามมีประชากร 197,621 คน มีอำเภอ 3 อำเภอเนื้อที่ 413.80 ตารางกิโลเมตร ประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพเกษตรกรรม ตามสถิติคนตาบอดของประเทศไทยจะมีโรคตาบอดในจังหวัดสมุทรสงครามประมาณ 0.3 เปอร์เซ็นต์ ซึ่งเท่ากับ 57000 คน ในจำนวนนี้เป็นโรคตาบอดที่ป้องกันได้ $\frac{2}{3}$ เท่ากับ 3800 คน ผู้ป่วยเป็นโรคต้อกระจกประมาณ 40 เปอร์เซ็นต์ เท่ากับ 1520 คน และโรคตาบอดที่สำคัญคือ Gluacoma, Xerophthalmia, Trachoma, Pterygim Conjunctivitis และ Traumatic eye

โรงพยาบาลสมุทรสงครามเห็นความสำคัญของโครงการนี้ จึงได้คิดโครงการที่จะทำการรณรงค์โรคตาบอดของจังหวัดขึ้น เพื่อลดอัตราผู้ป่วยโรคตาบอด ให้น้อยลง และเป็นการสนองนโยบายโครงการป้องกันตาบอดของกระทรวงสาธารณสุขด้วย

หน่วยงานที่รับผิดชอบ

- โรงพยาบาลสมุทรสงครามเป็นศูนย์ดำเนินการ
- สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดสมุทรสงคราม

หลักการและเหตุผล

- เนื่องจากจังหวัดสมุทรสงครามเป็นจังหวัดเล็กแต่มีพลเมืองหนาแน่น เหมาะสำหรับทดลองประสบการณ์ในการอบรมบุคลากรสาธารณสุขเพื่อป้องกันตาบอดเพื่อทราบข้อมูลที่แน่นอนในการรักษาโรค Xerophtherlmia ต้อกระจก และโรคต้อหิน และโรคอุบัติเหตุเกี่ยวกับตาและเพื่อเป็นการฝึกสอนแพทย์และพยาบาลที่จะรับผิดชอบเรื่องการป้องกันตาบอดโดยเฉพาะ
- โรงพยาบาลสมุทรสงครามเหมาะที่จะเป็นศูนย์ปฏิบัติการรักษาโรคตาของจังหวัด เพราะการคมนาคมสะดวกและเป็นที่รู้จักของประชาชนชาวจังหวัดสมุทรสงคราม จึงทำให้การรักษาและผ่าตัดต้อกระจก ต้อหิน และอุบัติเหตุทางตาของผู้ป่วยได้ผลสมตามวัตถุประสงค์
- เพื่อจะได้ผลสมบูรณ์ในการปฏิบัติตามโครงการป้องกันตาบอด จึงให้โรงพยาบาลสมุทรสงครามเป็นศูนย์ปฏิบัติการอบรมแพทย์ผู้รับผิดชอบ พยาบาล พนักงานอนามัย ตลอดจน อ.ส.ม.

และ ผ.ส.ส. มารับการอบรมตามวัน เวลาที่นัดหมาย วัสดุ, อุปกรณ์ โรงพยาบาลสมุทรสงครามเป็นผู้จัดหา

วัตถุประสงค์

- เพื่อสนองนโยบายของกระทรวง-สาธารณสุขเกี่ยวกับการป้องกันโรคตาบอด และเพื่อให้โรงพยาบาลในส่วนภูมิภาคทุกแห่งสามารถทำการรักษาป้องกันโรคตาบอดได้
- เพื่อลดอัตราผู้ป่วยตาบอดในจังหวัดสมุทรสงคราม และลดคนไข้โรคตา ฯลฯ จากจังหวัดสมุทรสงครามที่จะไปรักษาในกรุงเทพฯ ฯ (โรงพยาบาลต่าง ๆ) ให้ลดน้อยลง
- อบรมแพทย์ พยาบาล และบุคลากรสาธารณสุขของจังหวัดสมุทรสงคราม ให้มีความรู้การป้องกันตาบอดและโรคตาที่พบบ่อย ๆ ง่าย ๆ ได้
- อบรมและสอนแพทย์และพยาบาล เจ้าหน้าที่พยาบาลที่ปฏิบัติงานเพื่อรักษาผ่าตัดโรคต้อกระจก ต้อหิน ต้อเนื้อ และอุบัติเหตุทางตาได้
- เพื่อให้ประชาชนรู้จักการปฏิบัติตัวเกี่ยวกับโรคตา โดยเข้าถึงโครงการ (Primary health care)

- เพื่อเป็นแบบให้โรงพยาบาลทั่วไปและสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดในภูมิภาคได้ใช้เป็นหลักปฏิบัติ

การดำเนินงาน

1. โรงพยาบาลสมุทรสงครามเป็นศูนย์อบรมและบริการรักษาโรคตา ฯลฯ
2. การฝึกอบรม ให้การอบรมแพทย์ พยาบาล และเจ้าหน้าที่พยาบาล โดยผู้เชี่ยวชาญจากคณะแพทยศาสตร์ ศิริราช มหาวิทยาลัยมหิดล เป็นวิทยากร ในเชิงปฏิบัติ ให้สามารถวินิจฉัยและรักษาโรคตาทั่ว ๆ ไปได้ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งโรคตาที่ทำให้ตาบอด Cataract, Gluacoma, Xerophthalmia, Trachoma และอุบัติเหตุเกี่ยวกับตา ให้ทำการผ่าตัดรักษาได้

การอบรมเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ผดุงครรภ์ อนามัย อ.ส.ม. และ ผ.ส.ส. เพียงเพื่อประชาสัมพันธ์และรู้จักหาผู้ป่วยที่เป็นโรคตา แล้วรวบรวมรายชื่อส่งไปยังศูนย์ปฏิบัติการ โรงพยาบาลสมุทรสงคราม การอบรมใช้เวลา 1 เดือน อาทิตย์ละ 1 ครั้ง

3. การสำรวจหาผู้ป่วยโรคตา ดำเนินการโดย อ.ส.ม. และ ผ.ส.ส. เจ้าหน้าที่

เจ้าหน้าที่สาธารณสุขของ จังหวัดสมุทรสงคราม ที่อยู่ตามหมู่บ้านและตำบล ออกค้นหาผู้ป่วยโรคตา รวบรวมรายชื่อและพร้อมทั้งส่งผู้ป่วยโรคตาที่จะต้องรักษาไปที่โรงพยาบาลสมุทรสงคราม

หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ของโรงพยาบาลและของสาธารณสุข ออกเยี่ยมผู้ป่วยตามหมู่บ้านและตำบล อาทิตย์ละ 1 ครั้ง พร้อมทั้งค้นหาผู้ป่วยโรคตาขึ้นทะเบียนไว้ ส่งผู้ป่วยโรคตาไปโรงพยาบาล

4. การให้บริการ

- หน่วยแพทย์เคลื่อนที่ออกรักษาพยาบาล อาทิตย์ละ 1 ครั้ง
- กำหนดวันศุกร์ของทุกอาทิตย์เป็นวันรณรงค์โรคตาบอดของจังหวัดสมุทรสงคราม ที่ศูนย์โรงพยาบาลสมุทรสงคราม โดยส่งจดหมายนัดผู้ป่วยโรคตาให้มารับการรักษาและผ่าตัด (ตามทะเบียนที่รวบรวมไว้) ที่ โอ.พี.ดิ.
- ทำการผ่าตัดโรคตาทุกวันจันทร์ถึงวันศุกร์ โดยเฉพาะการทำ Leus extvac-tion ไม่คิดค่าบริการ
- ทำการรักษา ผู้ป่วยที่เป็นโรคตา โดยไม่คิดมูลค่า
- แจกแว่นตาสาายตา, แก้วที่ทำ Cataract

โดยไม่คิดมูลค่า

งบประมาณ

โดยใช้เงินบำรุงของโรงพยาบาลสมุทรสงคราม และเงินงบผู้มีรายได้น้อย

ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- ช่วยสนับสนุนโครงการป้องกันตาบอดของกระทรวงสาธารณสุขให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมาย
- ช่วยป้องกันโรคตาบอดที่เป็นสาเหตุทำให้ตาบอดในส่วนภูมิภาคลดน้อยลง
- ช่วยสนับสนุนให้ความรู้แก่แพทย์ชนบท สามารถทำการผ่าตัดและรักษาต่อกระจก ต้อหิน ต้อเนื้อ และ Xerophthalmia อุบัติเหตุตาในส่วนภูมิภาค
- ช่วยลดเศรษฐกิจของชาวสมุทรสงคราม ไม่ต้องเดินทางไปรักษาในกรุงเทพ ฯ
- ช่วยลดงานผ่าตัดตา ต้อกระจก ต้อเนื้อ ต้อหิน และอุบัติเหตุทางตาที่จะต้องไปขอรับการผ่าตัดในโรงพยาบาลกรุงเทพ ฯ ซึ่งอาจต้องรอเป็นเดือนปี
- เป็นการช่วยให้ประชาชนในชนบทมีความรู้เกี่ยวกับการป้องกันโรคตาบอดได้ โดยผ่านทางพนักงานสาธารณสุข อ.ส.ม. และ ส.ส.ม. เป็นการสนับสนุนนโยบาย ให้ความรู้เบื้องต้นใน

การรักษายาบาลป้องกันโรคตา (Qrimary Health care)

ปัญหา

1. ประชาชนส่วนใหญ่ 85 เปอร์เซ็นต์ อาชีพเกษตรกรรม ความเป็นอยู่เศรษฐกิจ ยากจน

2. ไม่รู้หนังสือ ไม่สนใจการสาธารณสุข

3. ความเป็นอยู่ ไม่ถูกสุขลักษณะและ ภาวะทุโภชนการ

4. การเผยแพร่ความรู้ทางสุขศึกษาไปยัง ประชาชนมีน้อย

ทำให้ประชาชนเกิดโรคตาที่ทำให้ตาบอด ได้ง่าย เช่น Cataract, Glaucoma Xerophthalmia, Conjunctivitis c complication ฯลฯ

การแก้ปัญหา

1. ให้สุขศึกษาแก่ประชาชนโดย

— มีศูนย์ที่สาธารณสุขจังหวัด, โรงพยาบาลทั่วไป โรงพยาบาลชุมชน อ.ส.ม. ผ.ส.ส.

— มีหน่วยแพทย์เคลื่อนที่

— บรรจุความรู้เกี่ยวกับสาธารณสุข เข้าไปในหลักสูตรของโรงเรียนตั้ง

แต่ชั้นประถม

2. มีโครงการป้องกัน + รักษา โดยได้ ดำเนินการไปแล้ว

3. มีการประสานงานจากหน่วยงานอื่น ๆ

คือ ศึกษาธิการจังหวัด, เกษตรจังหวัด และมหาดไทย

4. มีการโฆษณาโดยผ่านสื่อสารมวลชน หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ฯลฯ

สรุป

ผลการดำเนินงานตามโครงการใน 3 ปี เริ่มต้นให้บริการป้องกันโรคตาบอด โครงการ ยังขาดแคลนจักษุแพทย์และพยาบาลทางจักษุ แต่ทางโรงพยาบาลก็ได้ประสานงานกับทางคณะ แพทย์ศาสตร์ ศิริราช มหาวิทยาลัยมหิดล ให้ ช่วยอบรมฝึกสอน จนสามารถให้บริการแก่ ประชาชนในจังหวัดสมุทรสงครามและจังหวัด ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี ซึ่งช่วยลดปัญหาเกี่ยว กับโรคตาบอดลงไปได้ การรักษาผ่าตัดต้อ กระจก ต้อหิน และก้นต้อเกี่ยวกับตา ไม่ ต้องส่งผู้ป่วยไปยังโรงพยาบาลในกรุงเทพ ฯ ประชาชนตามชนบทได้รับความรู้เบื้องต้นเกี่ยว กับ การป้องกันและรักษายาบาลโรคตาเบื้องต้นได้ Primary health care และเพื่อให้ โครงการที่จะดำเนินต่อไปให้บรรลุวัตถุประสงค์ ของโครงการทางโรงพยาบาล ได้ส่งแพทย์ ไปเข้ารับการฝึกอบรมเป็นแพทย์ผู้เชี่ยวชาญ ทางจักษุ ที่โรงพยาบาลศิริราช 3 ปี ซึ่งจะ สำเร็จออกมาช่วยปฏิบัติงานได้ในต้นปี 2528 และจะได้ส่งพยาบาลเข้าไปฝึกอบรมที่มหาวิทยาลัยมหิดลเป็นเวลา 6 เดือนตามนโยบายของ กระทรวงสาธารณสุข ต่อไป.

ปริมาณงานด้านบริการทางตา

คนไข้โรคตา	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526
ผู้ป่วยภายนอก	2190	1925	1862
ผู้ป่วยภายใน	62	55	52
โรค	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526
Cataract	444	392	333
Glaucoma	40	55	69
Trachoma	65	29	12
Traumatic eye	118	146	117
Pterygium	338	138	131
Uveitis	8	10	11
Conjunctivitis	784	598	580
Corneal ulcer	49	54	43
Leukoma	9	7	11
Might blindness	18	14	12
Plslyetenular	13	27	19
Refractive error	68	82	71
อื่น ๆ	236	373	453

รายการผ่าตัดเกี่ยวกับตา

รายการ	พ.ศ. 2524	พ.ศ. 2525	พ.ศ. 2526
Cataract ทำ lens extraction c iridectomy	49	37	20
Glaucoma ทำ iridectomy	1	2	1
pterygium	56	19	25
Traumatic eye (Hyphema)		3	2
Blepharoplasty (eutropion ectropion)		2	3

6.2 สอนและฝึกอบรมแก่แพทย์, พยาบาล, เจ้าหน้าที่พยาบาล อ.ส.ม., ผ.ส.ส.

พ.ศ.	วิชาที่สอน อบรม	ผู้รับการฝึกอบรม	จำนวน	ช.ม. การอบรม
2524-2526	- โรคตา และ ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการรักษาทั่วไป	- อ.ส.ม., ผ.ส.ส.	60 คน	2 ช.ม.
	- การค้นหาผู้ป่วยโรคตา	- พยาบาล และ เจ้าหน้าที่พยาบาล และเจ้าหน้าที่พยาบาลสาธารณสุข	50 คน	12 ช.ม.
	- โรคตาต่างๆ ที่พบบ่อย		40 คน	6 ช.ม.
	- การบริการในการรักษาโรคตาต่างๆ			
	- การค้นหาผู้ป่วยโรคตาและทำทะเบียนคนไข้ตา			
	- ทางศัลยกรรม	- นักศึกษาแพทย์จากมหาวิทยาลัยมหิดล	3 คน	30 ช.ม.

รายงานการค้นหาผู้ป่วยโรคตา

ที่รวบรวมและส่งจดหมายนัดมารับบริการตรวจและรักษา เริ่มตั้งแต่ 3 มิ.ย. 2524

14 ธ.ค. 2524

อำเภอ	จำนวน
เมือง	574
อัมพวา	232
บางคนที	177
รวมทั้งสิ้น	983